

In drugič. Uvajanje navedenih izrazov je *purizem*, in sicer purizem z negativnim predznakom, če bi za pozitivnega šteli – pravzaprav tudi purizem – takrat, ko preprosto skrbi za ohranitev samobitnosti slovenskega knjižnega jezika. Z negativnim predznakom zato, ker vidi slovenskost slovenskega vojaškega izrazoslovja v tem, da se čim bolj loči od srbohrvaškega, in sicer tudi tam, kjer so zaradi sorodnosti teh dveh jezikov v obeh možni isti izrazi (zapostavljenost slovenskega jezika v propadli državi nima s sorodnostjo nobene zveze, saj je geslo »govori srpski...« veljalo tudi za Albance). Za slovenskost slovenske vojske si seveda moramo prizadevati. Navsezadnje sta obstoječi Vojaški slovar in vsa slovenska vojaška literatura, ki črpa iz slovarja, namenjena temu smotru. Na FDV imamo študijski predmet Slovensko vojaško izrazoslovje in še bi se naštelo kaj izrazov skrbi za slovenskost te dejavnosti. A tudi tu se lahko primeri isto kot pri prekrščevalstvu. Kje naj se konča izločanje izrazov, ki jih ima slovenščina, pa so zaradi sorodnosti jezikov možni tudi v srbohrvaščini ali so nanjo celo naslonjeni, kar je tudi izraz določenih zgodovinskih okoliščin, ki jih ni mogoče izbrisati. Z izločanjem besed *desetar*, *oficir*, *kapetan*, ki jih ima srbohrvaščina nekdanje JLA, slovenskih enot ni mogoče posloveniti, ne da bi se izpostavljali posmehu, ki so ga deležni v današnji hrvaščini, ko uvajajo besede *póstaja*, *tráčnice*, *vřhovništvo* ipd., pač zato, da bi knjižno hrvaščino oddaljili od srbsčine. Seveda Hrvatov pri tem početju ni težko razumeti, tudi njim gre za narodno samobitnost, a s prekrščevanjem, ki je navsezadnje njihova zadeva, je ne bodo dosegli, saj se ravno njim v bližnji zgodovini ni posrečil podoben poskus (mislim na razne *múnjare*, *krúgovale* in podobne puristične tvorbe). Če bi parafraziral tisto o vojni in generalih, bi tudi za slovensko vojaško izrazoslovje dejal, da je preressna zadeva, da bi ga mogli prepustiti zgolj vojakom.

Nekaj pa se tudi moramo naučiti iz zgodovine.

ALOJZIJA ŽIDAN*

O demokratični politični kulturi

Uvod

Dejstvo je, da se danes v našem družbenem prostoru srečujemo z novim, pluralističnim političnim sistemom. (Tudi) zato se pojavlja potreba po oblikovanju nove, drugačno (za)snovane politične kulture. Če je v monističnem političnem sistemu lahko imela prevladujočo vlogo avtoritarna politična kultura, danes to ni več mogoče. Naša zelo dolgo prevladujoča avtoritarna politična kultura se je znašla v novih družbenih razmerah. Te jo potiskajo v položaj, da mora (bo slej ko prej morala) odstopiti svoje mesto novi, drugačno (za)snovani politični kulturi. Kakšna naj bi sploh ta bila? Kakšna naj bi bila »podoba« nove, demokratične politične kulture? Kako jo oblikovati ter uresničevati v našem družbenem prostoru? Prav o izrečenih vprašanjih bomo poskusili razmišljati v tem prispevku.

* Dr. Alojzija Židan, docent na FDV.

Tisto, kar želimo najprej poudariti, je: nova politična kultura naj resnično vsebuje demokratične prvine. Sestavljale naj bi jo demokratične sestavine. To, kar izrekamo, postavlja zahtevo po nadaljnji konkretizaciji. Z izvedbo konkretizacije moramo opozoriti na najbistvenejše. To je: naša nova politična kultura, ki smo jo opredelili z bistvenim izrazom demokratična, mora biti s svojo takšno bistveno naravo opozicijska.¹ Kajti »še institucija politične opozicije je omogočila, da se obči interes (bonum commune) izoblikuje kot aposteriorna katerogija v demokratičnem procesu dialektike med »pozicijo« in »opozicijo« ob najširšem možnem sodelovanju ljudstva. Institucija opozicije tudi omogoča, da politika ni ali ni v prvi vrsti razmerje med »prijateljem in sovražnikom« (C. Schmitt), marveč je ravno proces oblikovanja občega interesa v odprtem političnem prostoru, v spopadanju (ki, kot smo že povedali, zahteva tudi manjše ali večje sodelovanje), kjer si stojita nasproti legitimna pozicija (ki mora dejansko »vladati«) in opozicija, ki je torej legitimna opozicija (torej nasprotnica, ne sovražnica), ki mora biti dovolj močna, da dejansko drži vladajočo politiko »v šahu« in jo resno izziva s stvarno in personalno alternativo.«²

Našo novo politično kulturo je (bo) treba ne le oblikovati, temveč tudi uresničevati moderno.³ Oblikovana in uresničevana mora (bo morala) biti tako, da daje možnosti za delovanje (politične) demokracije. Naša nova, razvijajoča se politična kultura in demokracija sta medsebojno tesno povezani. Lahko bi dejali, da čim bolj se bo sploh v naši družbi krepilo demokratično življenje, tem bolj se bo tudi vsebinsko lahko bogatila politična kultura. In tudi ta bo lahko s svojimi novimi obeležji povratno (so)učinkovala na demokratično življenje. Naša nova, moderno oblikovana in uresničevana politična kultura naj bi opravljala svojo pomembno vlogo ne samo znotraj demokratično delujočega parlamenta,⁴ temveč tudi v celotnem družbenem življenju. Sploh naj bi tudi bogatila našo občo, splošno kulturo oziroma denimo: izražala še višjo kulturno razvitost sodobnega človeka.

In ko ji presojamo tako zelo pomembno vlogo, dorecimo to vlogo še natančneje. Znotraj našega demokratično delujočega parlamenta naj bi bila orodje za čim bolj civilizacijsko razreševanje porajajočih se konfliktov v različnih političnih razmerah. V teh naj bi pomagala političnim subjektom prihajati do nujno potrebnega soglasja o temeljnih pojavljajočih se dilemah. »Sploh bi lahko ugotovili, da v demokratičnih družbah izražanje volje in odločanje v predstavniskem telesu kaže razumeti kot iskanje širokega družbenega soglasja in doseganje »konsenza« (zlasti

¹ Opozorim naj, da o takšni kulturi (tudi) razmišlja Anton Pelinka. Le-ta jo razumeva kot sprejemanje parlamentarne opozicijskega vedenja v dani družbi. Sicer pa glej zlasti njegovo publikacijo: *Zur Entwicklung einer Oppositionskultur im Österreich, OZP*, let. 1989, šte. 2.

² Dr. Adolf Bibič, *Racionalnost in razsežja opozicije, Parlamentarizem: dileme in perspektive*, Zbornik referatov, Politološki dnevi Ankarin 1991, Ljubljana 1991, str. 62, 63.

³ Trditi je mogoče, da imajo doslej različni posamezniki različne kakovosti takšne nove, moderno snovane politične kulture. Njeno hitrejšo uveljavljanje tudi mnogokrat še ovirajo različni institucionalni ukrepi.

⁴ Tu naj bi izražala svojo opozicijsko naravo. Razmisleki o opoziciji, njenih funkcijah in tipih so prisotni v viru: Lukšič Igor, *Opozicija: njene funkcije in tipi*, Časopis za kritiko znanosti, let. 1990, št. 132/133. Lukšič izraža v pravkar navedenem viru (str. 106) pomembne misli, s katerimi opredeljuje bistveno naravo opozicijske kulture. Le-ti se glasila: »Treba je razvijati duh tolerance, v katerem bo vladalo načelo, da je opozicija nosilec mišljenja, ne pa nizke, malopridne zavesti.« »Oblikovanje politične volje v demokratični ureditvi poteka v obliki govora in protigovora. S tem se tudi izkazuje pojavnost političnega početja. Poleg vlade, ki predstavlja pozicijo, je za protigovor v demokratični politiki nujna opozicija.«

pri odločanju o posameznih – glede na javno mnenje v določenem trenutku – ključnih vprašanjih.«⁵

Mogoče je trditi, da je (bo) v našem parlamentu prav s prisotnostjo razvite demokratične politične kulture lažje oblikovati obče interese. Le-ti v političnem sistemu, ki se imenuje pluralistični, namreč nastajajo aposteriorno, v demokratičnem procesu. Mogoče pa je tudi trditi, da takšna razvita demokratična politična kultura, katere obstoj ni možen brez temeljitega ustvarjalnega razmišljanja, še ni povsem prisotna. In to ne v parlamentu, kot tudi sploh v našem celotnem družbenem življenju. Izrečeno pravzaprav ni presenetljivo. Poudarili smo že, da je bila naša dosedanja politična kultura izrazito avtoritarna. Tudi v novih, bistveno drugačnih družbenih razmerah se še vedno srečujemo z močno ohranjenimi recidivi preteklosti. Še so prisotni vzorci vedenja, ki so pravi nasprotniki (zaviralci) razvoja potrebne demokratične politične kulture. Vzročno iskanje njihovega izvora nas vodi k odgovoru, da so le-ti »v veliki meri posledica specifične (monistične) socializacije in neuveljavljenih vzorcev demokratičnega vedenja ter odsotnosti demokratičnega dialoga. To dejstvo vpliva na specifično strukturo osebnosti in njenih vzorcev vedenja, pri čemer kaže opozoriti zlasti na pomanjkanje tolerance do drugače mislečih (ki se pogosto izraža v poskusih »eliminiranja« svojih nasprotnikov, kar je v teh družbah zlasti nevarno, ker v njih niso izoblikovani in ne delujejo demokratični mehanizmi, ki bi učinkovito varovali manjšine). Vse to se izraža tudi v slabo razvitih pravilih in institutih notranje strankarske demokracije ter v relativno nedemokratičnem (notranjem in tudi zunanjem) delovanju strank.

Ob tem je namreč treba upoštevati, da demokracija terja dogovarjanje in sporazumevanje, pogajanja in popuščanja, ker je le na tak način mogoče zagotoviti demokratično odločanje.⁶

Razvita demokratična politična kultura naj bi v prihodnje tudi dvigovala našo občo, splošno kulturo na še višjo razvojno raven. Skratka, postala naj bi pomembna sestavina naše družbe, njenega zapletenega življenja.

Razvita demokratična politična kultura bo z orisom tako zelo pomembne vloge, ki jo ima (bo imela) v parlamentu kot naši celotni družbi, njenem življenju, tudi opravljala zelo pomembno praktično nalogo. Koristila bo namreč kot merilo za nenehno ocenjevanje praktičnih delovanj posameznika(ov). Postati bo torej morala pomemben življenjski usmerjevalec razmišljanj in ravnanj ljudi. Merilo za ocenjevanje tega, ali so le-ta normativno ustrezna ali ne.

Razmisleke o nujnem oblikovanju nove, drugačno (za)snovane, demokratične politične kulture v naši družbi tudi dopolnimo z opozorilom. Ta kultura je (bo v prihodnje) zelo dinamičen pojav. Pojav, katerega delovanje je (bo) pogojeno z vsemi konkretnimi dogajanja naše družbe. Prav takšna dogajanja ji bodo polnila njeno življenjsko vsebino(e). Pa tudi vplivala na nastajanje njenih novih, različnih oblik. Nastajanje njenih novih, različnih oblik bo treba proučevati.

Omenili smo, da imajo (bodo imela) konkretna družbena dogajanja pomembno vlogo pri razvoju naše demokratične politične kulture. V konkretnih družbenih dogajanjih se tudi oblikujejo nove temeljne vrednote. (Tudi) te vrednote, vedno pojavljajoče se na nov (drugačen) način, bodo pomembna sestavina demokratične politične kulture.

⁵ Dr. Mitja Žagar, Predstavniško telo kot dejavnik demokracije, Parlamentarizem: dileme in perspektive, Zbornik referatov, Politološki dnevi Ankaran 1991, Ljubljana, 1991, str. 5.

⁶ Ibidem, str. 10, 11.

Naša nova, demokratična politična kultura mora (bo morala) biti dialoška kultura. Le s takšno svojo (diskusijsko) usmerjenostjo lahko pomaga razreševati bistvene probleme naše družbe.

Ko poudarjamo, kakšne naj bi bile značilnosti naše nove, demokratične politične kulture, moramo seveda tudi reči, da bo oblikovanje le-teh potekalo postopoma, procesualno.

Ob koncu naših razmišljanj se zastavlja temeljno vprašanje. Zastavimo si ga lahko kot: kako hiter bo resnični prodor nove, demokratične politične kulture v naš družbeni prostor? V prostor, v katerem se pojavljajo ter delujejo novi politični subjekti. Subjekti, ki so nosilci nove, drugačne političnosti. Na zastavljeno vprašanje ni lahko odgovoriti. Nanj lahko pravilno odgovori le življenje samo.

Sklep

Povzemimo po razmišljanju o tematiki nekatere najpomembnejše ugotovitve.

V naši družbi se je pojavila nova življenjska resničnost, imenovana politični pluralizem. To je zahteva po oblikovanju drugačne, neavtoritarne politične kulture. Pri obravnavi tematike smo pozornost namenili nekaterim bistvenim značilnostim, ki jih vsebuje nova, demokratična politična kultura. Zastavili smo si tudi vprašanje: kakšno je (bo) medsebojno razmerje med staro in novo politično kulturo? Ali stara politična kultura dovolj hitro prepušča svoje mesto novi? Novi kulturi, ki seveda zahteva ustvarjalnega človeka. Človeka, ki uresničuje svojo ustvarjalnost tako v razmišljanjih kot dejanjih. Sodili smo, da lahko da odgovor le življenje samo.

UPORABLJENI VIRI:

BIBIČ, Adolf: Racionalnost in razsežja opozicije, Parlamentarizem: dileme in perspektive, Zbornik referatov, Politološki dnevi Ankaran 1991

FAJDIGA, Sever Petja: Demokracije se je treba učiti, Šolski razgledi, Ljubljana, 23. 3. 1992, šte. 6

JUŽNIČ, Stane: Politična kultura, Založba Obzorja, Maribor, 1989

LUKŠIČ, Igor: Opozicija: njene funkcije in tipi, Časopis za kritiko znanosti, Ljubljana, let. 1990, šte. 132/133

MEDVEŠ, Zdenko: Pedagoška etika in koncept vzgoje, Sodobna pedagogika, Ljubljana, let. 1991, šte. 3, 4, 5, 6

PELINKA, Anton: Zur Entwicklung einer Oppositionskultur im Österreich, OZP, let. 1989, šte. 2

ŽAGAR, Mitja: Predstavniško telo kot dejavnik demokracije, Parlamentarizem: dileme in perspektive, Zbornik referatov, Politološki dnevi, Ankaran, 1991

ŽIDAN, Alojzija: Prispevki za kvalitetnejše družboslovje, Zavod RS za šolstvo in šport, Ljubljana, 1992

ŽIDAN, Alojzija: Politična kultura in demokracija (raziskovalno poročilo), FDV, Center za politološke raziskave, Ljubljana, 1991

RENATA MEJAK

O novem valu antisemitizma na Madžarskem

Demografska, kulturna in politična teža židovstva je v današnji Madžarski mnogo večja, kot jo pozna javnost zunaj Madžarske. To stanje je v veliki meri posledica poročanja, ki se v glavnem osredotoča na parlamentarno dogajanje, na gospodarska in kulturna vprašanja, občasno pa na prizadevanja naših sosedov za